

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél iven. Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium; Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Gróf Degenfeld József.

(1896 nov. 18. — 1916 nov. 18.)

1896—1916! Hűsz esztendő!... „Az idő hogy eljár!“... Ezen közel századnegyed alatt milyen változások emberekben, vezetőkben és intézményekben!

Igenis! emberekben!

Az 1896-dik évi nov. 18-ki egyházkerületi közgyűlésben ott ültek a tanácssterem első padjaiban: Tisza Kálmán, gróf Ráday Gedeon, gróf Degenfeld Sándor, Uray Imre, Ritoók Zsigmond, Gencsy Albert, Horthy István, Simonffy Imre, Thaly Kálmán és többen, világiak; egyházi részről: Kiss Áron püspök, Szabó János, Széll Kálmán, Zsigmond Sándor, Sütő Kálmán, Szabó Károly, Dávidházy János, Doroghy Lajos, Csernák István, Bencsik István, Segesváry József, Biki Károly és többen esperesek; Balogh Ferenc, Kiss Albert, Némethy Lajos, K. Tóth Kálmán, Szeremley Sámuel, György Endre, Ujfalussy Béla, kerületi tanácsbírák; Sass Béla, dr. Kovács Sándor, Dóczy Imre, Kovács Lajos a református egyház és debreczeni főiskola erős oszlopai; kik közül alig egynehányan vagyunk már életben.

És az intézmények?!...

A régi, a több százados kollégiumnak csak a patinás falai már a régié. A szellem, a be rendezkedés, a vezetés, az ma már egészen más! A régi egyházi élet?! Annak már csak az emléke él! Az államsegély, adósegély, kongrua, korpótlék, tandíj karpótlás stb. folytán egészen új élet egyházban és az iskolákban mindenütt. Meg-újulás, haladás, fejlődés az egész vonalon. Ime ezt eszközölte egy századnegyed.

Azonban tartsunk rendet!

Gróf Degenfeld József 1896-ban egyházkerületi főgondnokká választatván, programbeszédét — letett esküje után — a november 18-ki egyházkerületi közgyűlésben tartotta meg. Kiemeli ebben, hogy „a lelkészi kar anyagi helyzetén az állam

támogatásának igénybevételével is mielőbb segíteni kell... mert csak így várható az igazi szabadelvű eszméknek hazánkban uralomra jutása, illetve fennmaradása, a tiszta magyarság fenn-tartása mellett“. — Tevékenységét kiterjeszteni igéri a debreczeni főiskola anyagi ügyeire, melyek a szellemi fejlődésnek is alapjául szolgálnak... Kiemelte még a leánynevelés ügyét s a népokta-tás kérdésének a felkarolását. Ezzel a programmal kezdett munkához a főgondnok úr húsz év előtt!

Programjához híven csakhamar hozzá is fogott a főiskola és az egyházkerület pénzügyei-nek rendezéséhez. Kezdeményezésére az egyház-kerület már 1898-ban megalakította az „Igazgató Tanácsot“, melyet az egyházkerület, a debreczeni református egyház és Debreczen városa s a kol-légiumi tanárkarok képviselőiből megalkotván, ennek hatáskörébe utalta a debreczeni főiskola szellemi és anyagi ügyeinek kormányzatát. A tanári fizetésekre nézve négy fokozatot állapított meg. S az egyházkerület az Igazgató Tanács javaslatára léptette elő fokozatosan a főiskolai tanárokat. Szükség is volt ezen reformra; mivel a vidéken már voltak olyan államsegélyes főgim-náziumok, ahol a tanári fizetés magasabb volt, mint a debreczeni kollégiumban. A fokozatos előléptetéssel és korpótlékkal a tanári fizetések rendezettek.

A kollégium főépületén is javítások igényel-tetvén, a pénztárak rendezése folytán ezen javi-tások is foganatosítottak.

A pénztárak egyesítése s rendezéséről ér-demes és méltó volna részletesebben megemlé-kezni, mivel ez lett alapja a további tervezeté-seknek. Azonban ez itt és most, nem főtárgy; tehát csak azt említjük fel, hogy midőn az új főgondnok úr ezt keresztül vitte, ugyanakkor egy tiszta képet állított az Igazgató Tanács és az egyházkerület elé a kollégium és az egyházkerület vagyoni állapotáról. Itt csak arra mutatunk rá,

hogy a *főiskola költségvetésében külön és az egyházkerület költségvetésében is külön-külön csoportosítva* megtalálhatók a főiskola és az egyházkerület bevételei és kiadásai is. Tiszta kép áll minden érdeklődő előtt. Elismeréssel kell itt fel- említeni, hogy a pénztári, általában vagyoni ügyek rendezésénél érdemeket szereztek még: a gazdasági tanács, Rózsa Sándor pénztáros és Márk Endre kollégiumi és egyházkerületi ügyész.

Ezen előzmények után, midőn a *kollégium korszerű fejlesztésének* kérdése napi rendre került, be kellett látnia mindenkinek, hogy ezen fejlesztéshez sem a főiskolának, sem az egyházkerületnek elegendő vagyona s jövedelme nincs. S midőn belátták az intézők, hogy a kollégiumban a meglévő intézeteket elhelyezni a pedagógia és didaktika kívánalmai szerint nem lehet s elkerülhetetlen szükségesség a főgimnázium kitelepítése, csak az tudja, aki látta, milyen gonddal és aggodalommal járt-kelt az új főgondnok előbb, hogy megfelelő helyen, megfelelő telkeket vásárolhasson össze, azután hogy kieszközölhesse az építkezési államsegélyt, melynél olyan kijelentésekkel is meg kellett küzdeni, hogy az államsegélyt igénybevenni akarók: „*tégláért adják el az autonómiát!*“ De a bölcs Gondviselés megengedte a főgondnok úrnak, hogy ezen, a maga nemében párját ritkító főgimnáziumot rendeltetésének megleg és megható ünnepek között átadhassa. Így állított nevének emléket: aere perennius!

Más aggodalmak is jelentkeztek. Abban a régebbi időben a tanárok képzése nem mindenben felelt meg a protestantizmus, a kálvinista gondolkodás kívánalmainak. Hogy e bajon is segítve legyen — a tanárképzés reformját forgatta elméjében. Előbb alapítványokat szervezett a pesti egyetemen; ösztöndíjakat alapított s úgy képezette a leendő tanárokat. De ez nem elégitvén ki a várakozást, a debreczeni tanárképezde, illetve debreczeni egyetem létesítését tűzte ki maga előtt célul!

Debreczeni egyetem! milyen régi jelszó! milyen régi vágy s régi óhajtás! A főgondnok — érezve erejét, szándékainak tisztaságát, nemes-ségét, ebbe is belevágott.

Talán felesleges is ma már a részletezés! Hogy szaporította évről-évre a tanárképezdeben a tanárok számát!... míg egyszer egy nyilvános összejövetel alkalmával nem kisebb ember, mint gróf Tisza István hajtotta meg az erős akaratú, egyházkerületi főgondnok előtt az elismerés lobogóját és szívvel-lélekkel csatlakozott a debreczeni egyetemet sürgetők táborához.

Nehéz és gondterhes napok következtek! Debreczen városa és társadalma is megmozdult,

egy debreczeni államsegéllyel létesítendő egyetem érdekében. Volt szerencsém s volt alkalmam egy párszor — kegyes engedelmé s megtisztelő bizalma folytán, — betekinteni a nagy, nemes és fenkölt lélek gondolatvilágába. Láttam, amint tusakodott, aggódott, tünődött: mi lesz az ősrégi református kollégiummal, ha mellette városi segéllyel egy állami egyetem létesül?! Nem fog-e amellet a nagy múltú intézet eltörpülni?... elmaradni?... elsorvadni?... megsemmisülni?!... De ismét mi következik akkor, ha a több százados debreczeni kollégium jogi karával, tanárképezdjével, theologiai fakultásával beolvad egy debreczeni állami egyetembe?! Hol, hogyan, mimódon fog-nak érvényesülni, uralomra jutni, fennmaradni, azok a szabadelvű eszmék, elvek, irányzatok, melyeket a főgondnok úr megnyitó beszédében hangoztatott, melyeknek a debreczeni kollégium századokon át letéteményese, mentsvára volt?! Megrendítő, nehéz kérdések! De az egyetem kérdése, a korszellem, a fejlődés sodrába jutott. A közvélemény követelte, sürgette, hogy Debreczennek egyeteme legyen! A haladás, a fejlődésnek útjába állani nem volt szabad, nem lehetett! Az Egyházi Törvényekben 1891 év óta, egy negyedszázad óta ott szerepelt a főiskolák között: *az egyetem!* Próbálkoztak is vele előtte is, ő is; sőt az egyetemes református egyház is s a mi több: a két protestáns egyház is!... Nem lehetett... Az alkalmat elszalasztani pedig nem volt szabad. A felelősséget az utókor előtt nem vállalhatta. Meg kellett hajolni a korszellem, a közvélemény sürgetése előtt! Élére állott tehát a debreczeni egyetem létesítése kérdésének. Járt-kelt, kérelmezett, tanácskozott, a református vezető emberekkel, az állami vezető emberekkel. A vall. és közokt. miniszter elé monstre küldöttséget vezetett, melynek a félország területéről, más egyházkerületekből is voltak tagjai. Az ígéretet megnyerte. Érdemes és méltó ide is átvenni a Tiszántúli református egyházkerület 1911. évi novemberi gyűlésén mondott megnyitó beszédéből azt a pár mondatot, mely az irányadó egyházkerületi főgondnok benső küzdelmét jelzik e kérdés felett, ahol egyebek között ezt mondja: „Főiskolánk egy nagy és gyökeres átalakulás küszöbén áll. Tudom, érzem, hogy a felelősség nagy része az én vállamon van. S ha meggondoljuk azt, hogy a debreczeni egyetem felállításával felsőbb oktatásunknak egy jelentékeny részét kénytelenek vagyunk átadni az államnak, igen nehéz ez a felelősség. És mégis, bár ma és ebben a percben nem tudom előre, hogy az utókor vajjon áldani fogja-e, vagyátkozni azok emlékét, akik ez átalakulásban főtényezők voltak,

nem tehetünk egyebet, minthogy kérjük (t. i. az egyházkerületi közgyűlést), méltóztassék az előterjesztési javaslatot elfogadni.

Az egyházkerület közgyűlése, tekintettel a magasabb magyar nemzeti kultúra érdekeire, egyhangúlag elfogadta a kollégium Igazgatótanácsának, a dr. Jászi Viktor által szövegezett következő határozati javaslatát:

„A tiszántúli református egyházkerület közgyűlése mélyen megilletődve fog amúgy nagykérdés megoldásához, amelyhez a történelmi fejlődés legyőzhetetlen sódra és az isteni Gondviselés állította. Viszontagságos múltjának hű osztályosát, *féltetten őrzött kincsét és büszkeségét, debreczeni kollégiumát, azzal az erős hittel és meggyőződéssel viszi a legmagasabb fokra való fejlődés útjára, hogy az a maga egészében ezután is az lesz, ami volt: a magyar nemzeti kultúrájának és az emberi haladásnak a protestáns szabad kutatás lelkétől megvilágított műhelye*, egyházunkat egy közvetlenebbül érintő részében pedig vele továbbra is elváthatlan kapcsolatban s református hitének még hatékonyabb szolgálatában marad. Ebben a meggyőződésben lévén, amikor hálatelt szívvel tekint vissza a dicsőségteljes múltjára, a mindenható Isten akaratából elkövetkező nagy és szép jövőbe vetett teljes bizalommal hozza meg határozatait.“

Ezen határozattal meg lett pecsételve a debreczeni egyetem kérdése. Fel lett téve a legékeesebb korona a főgondnok úr kulturális törekvéseire. Első helyen őt illeti az érdem, az elismerés a debreczeni egyetem megalkotásáért! És ez az alkotás egymaga is elegendő arra, hogy nevét halhatatlanná tegye.*

A debreczeni egyetem tehát megvan. Kifejlődött, kinőtt a többszázados debreczeni református ősi intézményből, a kollégiumból!... Azonban az egyetem, az új intézmény csak alapja, csirája egy újabb fejlődésnek. És hogy ez a fejlődés egészséges, szép s az új intézmény nagy és dicső legyen, imádságos szívvel, imádságos lélekkel kívánjuk.

Igen! — kérdezhetik sokan, kik a debreczeni kollégium viszonyaival kevésbé ismerősök: de mi lesz a főgondnok úr programjának azon részével, mely az igazi szabadelvű eszmék fennmaradása s uralomra jutásáról szólt?... Erre nézve válaszunk az, *hogy a kollégium intézményeivel továbbra is fennmarad. Meglesz az internátus, még pedig most már egy egészen modern új épületben!* Milyen régi terve, régi

vágya vala ez is a főgondnok úrnak! És ma ez is fennáll. Lesz ebben lelkészképző intézet, tanárképző intézet, felelős igazgatóval; a főiskolai szeniori, esküdtfelügyelői intézmény, a Hittanszaki Önképző Társulat, énekkar stb. Szóval a nevelés jövőre is a kollégium kebelében marad. Hogy ez a kollégiumi nevelés a jövőben is megfeleljen a hajdani debreczeni főiskola igazi szabadelvű hagyományainak s a tiszta magyarság követelményeinek és a szabadelvű eszmék melege legyen, ez a fentjelzett intézmények megszervezése és vezetőtől s a főfelügyeletet gyakorló egyházkerületi gyűléstől függ.* Budapesten sem az egyetem neve a különféle kath. felekezeti papokat; hanem a „*Papnevelő intézet!*“... Sajnos! hogy most ez az egész intézmény szünetel; mivel az internátus épülete immár harmink évre is katonai célokra van elfoglalva; de hiszen eljönnek még valahára a békés napok is, ezek a kollégiumi intézmények akkor fogják erejüket kifejteni s hatásaikat éreztetni!...

Még csak egy pár alkotást kell feltüntetni, hogy teljes képet alkothassunk gróf Degenfeld József tiszántúli egyházkerületi főgondnok húsz éves munkásságáról és hogy igazán képesek legyünk méltányolni e nagy ember nagy tehetségeit, törhetlen erős akaratát, férfiúi erényeit és nagyarányú kulturális tevékenységét s szervező képességét. Nevezetesen:

Fel kell említenünk, hogy az apró segélyezések megszüntetése alkalmával (a kongrua törvény és a tanítói fizetéseknek az állam által való rendezése után) a rendelkezésre váró alapokból megalkotta „*a népiskolai tökesegély*“ intézményét, melyből szegény s idegen felekezetek közé ékelt gyülekezeteket segélyez az egyházkerület iskolaépítés alkalmával.

Kevesen emlékezünk már arra az időre is, midőn a lelkészi fizetések 600 forintban állapították meg a múlt század legutolsó évtizedeiben!... Mert azelőtt 2—3—400 forintos lelkészi fizetések is szeltire szerepeltek országszerte. De a főgondnok úr mindezeket tudva, már 1896-ban azt is programjába foglalta, hogy: „*a lelkészi kar anyagi helyzetén az állam támogatásának igénybevételével is mielőbb segíteni kell!*“...

Hogy mennyi és milyen része lehetett a kongrua törvény, „*a lelkészi jövedelem kiegészítéséről*“ szóló törvény (1898: XIV. t.-c.) megalkotásában gróf Degenfeld József főgondnok úrnak, aki a legbensőbb baráti viszonyban állott

* A debreczeni egyetem létrejövételének történetét megírta dr. Kun Béla egyetemi tanár: „A debreczeni m. kir. tudományegyetem Almanachja az 1914—1915. évre“ című művében.

* Ott lesz egyházkerület és főgondnok úr mellett az éber és tetterős dr. Baitazár Dezső püspök úr, az egyetemi és a kollégiumi tanárok s felügyelők.

a kongrua-törvény megalkotója, báró Bánffy Dezsővel, azt egyedül a szíveket és veséket látó Isten tudhatja; de hogy a törvény alkalmazása s végrehajtása körül a legnagyobb lelkiismeretességgel és aggodalommal járt el s hogy egyrészt a szegény református lelkészek érdekeit, másrészt az állam érdekeit is megvédje, a kérvényeket és azok mellékleteit maga nézegette át és saját kezeivel igazgatta ki a számításokat, arra nézve vagyunk még koronatanak ketten-hárman, akik ezt bizonyíthatjuk. Éppen így járt el az *adósegélyes kérvények*-kel is; sőt a kápláni fizetések, a segédlelkési állások jövedelmének kiegészítéséről szóló 1909: XIII. t.-c. végrehajtása körül is mindenütt ő, mindenütt csak az ő keze, mindent, mondhatni egyedül maga intézett. S bizony valljuk meg, hogy olykor-olykor keményen megizzasztotta az espereseket is, akiket viszont Széll Kálmán azon időbeli nagyszalontai lelkész és esperes vezetett be a kongrua-törvény alkalmazásának titkaiba . . .

Ugyanilyen szigorúsággal és lelkiismeretességgel s pontossággal járt el a főgondnok úr a felsőbb egyházi hatóságok körében a konventen és zsinaton is. Miután azonban ezen intézkedései kívül esnek az egyházkerület határain, ezekről én csak annyiban emlékezem meg, hogy mint főgondnok kivette a részét az egyetemes magyar református egyház Budapesten lévő központi épületének, a konventi épületnek megszerzéséből és építésének munkájából is. Ebben a tekintetben ismét majd úgy húsz év múlva, az egyetemes magyar református egyház szempontjából kell majd az ő érdemeit, mint az egyetemes református konvent és zsinat elnökének érdemeit és alkotásait méltányolni. Én itt és most csak azt óhajtom, hogy legyenek azok is olyan korszakos alkotások, mint aminőket a Tiszántúli egyházkerületben és a debreczeni főiskola életében létre hozott.

Valóban, ha elgondoljuk, hogy húsz esztendővel ezelőtt az egyetemes református központi palota, a konventi épület, a debreczeni egyetem, a lelkési kongrua, az adósegély, a tandíjkárpótlás stb. még mind csak kegyes óhajtasok voltak, nem lehet eléggé méltányolni és dicsőíteni református egyházunk világi kitünőségeit, egyházunk díszzeit, erősségeit: a gróf Degenfeld Józsefeket, a gróf Tisza Istvánokat, a báró Bánffy Dezsőket, a Dókus Ernőket stb., akik református egyházunk jelenét és jövőjét főleg az elmúlt negyedszázad alatt annyira megalapozták! És annyi altruisztikus, kulturális munkáért, amennyit gróf Degenfeld József is végzett, még a mai világban is kitüntetés, rang, dicsőség és méltóság

jár ki, míg ő munkáira még alapítványok tétele és gyűjtésével is ráfizetett, magára licitált. Azonban meglehet egy vigasztalása s megnyugtatója, az t. i., hogy neve és emléke, mint a gróf Degenfeld Imre, a Péchy Imre, a Domokos Lajos neve és emlékezte is, hogy a Bocskay Istvánokat, Bethlen Gáborokat, a Rákóczyakat és Apafi Mihályokat ne is említsem, halhatatlan lesz. Azon imaszerű óhajással zárom e szerény sorokat, hogy gróf Degenfeld József főgondnok úr is érje meg a Péchy Imre hivataloskodási idejét, a második húsz esztendőt; tehát a negyvenesztendőt, és lássa akkor a debreczeni egyetemet is, a magyarországi református egyetemes egyházat is hatalmasnak, nagynak, virágzóknak és egy szabad magyar hazában boldognak. Fény nevére, áldás életére!

Görömbei Péter.

Iskola

Dóczi Imre üdvözlése.

1916 november 22.

A tiszántúli református egyházkerület középiskoláinak érdemdús felügyelője Dóczi Imre a folyó 1916. évi szeptember hó elején töltötte be eredményekben bővülő tanügyi működésének negyvenedik esztendejét. Ez alkalomból a jubiláns férfit gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok úr, az egyházkerületi közgyűlést megnyitó elnöki beszéde kapcsán — amint lapunk előző számában már jeleztük — méltó szeretettel üdvözlölte. A többi üdvözlő beszédet jelenleg közöljük a következőkben:

Dr. Baltazár Dezső püspök úr üdvözlő beszéde a volt tanítványok nevében:

Báránnyal fellegesen szép tavaszi idők emlékeivel teljesedik meg a lelkünk. Visszagondolunk ifjúságunk derűs, boldog idejére. A virágfakadásra. Az álmokra, merész vágyakra, sejtelmes kilátásokra. Visszavágyunk. Visszálmódjuk magunkat.

Látjuk magunkat előtted állani, mint tanítványokat. Az idők, viszonylatok változtak. Az érzések megmaradtak. A tisztelet ma is olyan fénylő, a szeretet ma is épen olyan meleg irántad, mint volt akkor régen. Hiszen te is ugyanaz maradtál kedves professzorunk. S vajjon lehetnél-e te más? A te nagy egyéniséged a múltó porsátorban is dacol minden változással. Munkád, életed áldásos eredményei által mennek anyaszentegyházunk, hazánk örökké tartó életébe.

Tanítványaidnak vallani magunkat büszkeségünk, boldog örömünk ma is és halálatos emlékünknél lesz mindenkor. Ha volt s van az életünkben valami érték és

hasznos alkotás, ott érezzük benne tényezőképen azt a lelket, azt az erőt és ihletet, amelyet tőled vettünk. A classicus mélység és keresztyén emelkedettség gyönyörű összhangját megmutattad a te tiszta, szabatos és hatalmas egyéniséged példaadó típusában. A görög böles és keresztyén evangélista egyeztek össze abban a hatalomban, amellyel magadhoz bővültél s az élet kemény harcossáivá edzettél bennünket.

Egyetlen emlék sínesen, amely közéd s közénk állva feltartóztathatná a mélységes tisztelet és rajongó szeretet áradatát, mellyel körülveszünk, felmagasztalunk és áldunk. Fogadd kedvesen tisztesség adásunkat és ne bocsáss el, míg meg nem áldasz újra bennünket: tanítványaidat.

D. Lencz Géza kollégiumi igazgató üdvözlő beszéde a debreczeni kollégium nevében:

Nagyságos Felügyelő Úr!
Szeretett egykori kartársunk!

Mikor a tanítványok köre megmozdult, hogy igazi plátói viszonyban megismert egykori mesterének tiszteletet tegyen, mikor egész kerületünk igyekszik „Tiszántul praeceptora” iránt hálaadókat leróni, sőt ezen kereteken túl országos méreteiben kezd kibontakozni Nagyságod tanügyi munkásságának hatása, íme megdobbant a debreczeni református kollégium szíve is, valami büszke öröm töltötte el s az hozta mozgásba. Hiszen abból a 8 lustrumból, melyet most hálásan ünneplünk, 6-ot közöttünk töltött Nagyságod; 11 évig volt ennek a most hódolatát bemutató tanári karnak egyik, késő időkre fényt árasztó dicsekvése, 4 esztendeig a Mártonfalviak s Maróthiak szellemében vezetője, e most fényes helyet cserélt főgimnáziumunk igazgatója.

Én hiszem, hogy mint a sasnak, bármily magasan szárnyal is, jólesik kiröppenésének csendes pihenőjét közben-közben felkeresni, úgy Nagyságodnak is jól esik közben-közben visszatérni a régi ismerősökhöz, ösmerős helyekhez: országos tanügyünk egyik vezető munkása, Tiszántul praeceptora mégis csak a debreczeni kollégiumban van otthon. Mert a gyökerek itt nyúlnak mélyen a talajba, melyek azt a lombkoronát táplálják, mely egyetemes nevelésügyünk számára hoz áldásos gyümölcsöket.

Eme jubileumi ünnepség alkalmából tanári karunk a kegyelet felgyújtott oltárához egyfelől a hála érzelmeivel közeledik azért a puritán rendért, melyet meghonosítani, azokért az alkotásokért, melyeket közöttünk létesíteni méltóztatott; másfelől a legigazibb tisztelettel állja azt a 40 évi munka fényében magasan lángoló oltárt körül, melyen a legnemesebb idealizmus a humanisztikus eszmények törhetetlen szolgálata képezik az áldozatot s végre a legőszintébb szeretettel adóz mindama szívjóságért, nemességért, férfiúi állandóságért és hűségért, melyet Nagyságodtól egyen-egyen múltban és jelenben tapasztalni szerencséje volt. Legyen mindemez érzelmeknek jelzője eme tisztelgésünk s maradandó

kifejezője az a csekély összeg, mellyel tanári karunk a „Dóczy jubileumi alaphoz” járulni kíván.

Kollégiumunk tanári kara zászlóját meghajtva áll itt, hogy elismerésével adózzék az előtt, ki köréből kinőtt. Nagyságod munkában eltöltött élete példa lesz előttünk, mely példát már vezető egyéniségénél fogva is követni akarunk; egykori kartársi összeköttetésünk pedig a szeretet melegével veszi körül emléket. Így lehet csak a hatás igazán átalakító. Pusztá eszmény visszariaszt, a szeretet melegétől átizzasztva magához vonz, követésre buzdít. Nagyságod jóindulatát, vizontszeretetét nem szükséges kérni, kérjük azonban a kegyelem Urát, hogy szeretetben élővé lett példája sokáig világoljon előttünk. Debreczeni református kollégiumunk mindig büszke lesz egykori tanárára s gazdag áldást kíván további munkásságára.

Nagy Elek hajdúnánási főgimnáziumi igazgató üdvözlő beszéde a tiszántúli egyházkerületi középfokú iskolák tanárkarainak részéről:

A tiszántúli református egyházkerület főhatósága alatt álló gimnáziumok, felsőbb leányiskolák és tanítóképző intézetek tanári testületeinek a képviselőiben mi is megjelentünk előtted, szeretve tisztelt Mesterünk, hogy sok oldalú és sikerekben gazdag nemzetnevelő munkásságod 40 éves fordulóján mi is bizonyoságot tegyünk hozzád való törhetlen ragaszkodásunkról, irántad érzett határtalan tiszteletünkről és őszinte, meleg szeretetünkről!

Ragaszkodunk hozzád törhetlenül és igaz bensőséggel, mert — bár tudjuk s hálásan ismerjük el, sőt fennen hirdetjük, hogy a te két évtizedes felügyelői működésed alatt egyházkerületünk minden egyes középfokú tanintézete bámulatos fejlődésnek indult és — talán kivétel nélkül versenyképes színvonalra is emelkedett immár, — de másrészt meg vagyunk győződve szívünk-lelkünk mélyéből arról is, hogy e tanintézetek között még ma sínes, csak egyetlen egy is, mely a te böles tanácsaidat is és napról-napra fokozódó energia kifejtésre sarkaló szakszerű útmutatásaidat saját károsodás nélkül huzamosabb ideig nélkülözhetné!

Ez a gondolat, ez a meggyőződés vezérelte kétségen kívül a főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés nagyérdemű elnökségét, tanügyi bizottságát és egész egyetemét is akkor, amikor (nehány évvel ezelőtt — s azóta is több ízben, úgyszólván évről-évre megújulva) a legőszintébb elismerés hangján arra kért téged, hogy ne akard még letenni a te vezéri pálcádat!

Es ez a kérés bizonyára jólesett még a te minden külső ünnepléstől idegenkedő puritán kálvinista lelkednek is!... De ha jólesett a felülről jött — és a mai napon oly sok oldalról feléd áramlott elismerés, melynek megnyilatkozását még a nemzetünkre oly váratlanul szakadt óriási gyász sem birta megakasztani... szinte lélektani, lehetetlenség az, hogy még inkább szivedre ne hatna

a mi hozzád való bensőséges ragaszkodásunk, mikor nem felülről és nem kívülről, hanem a te közvetlen munkatársaid köréből, vagy hogy a valóságnak még inkább megfelelően szóljak: a Mester köré gyűlt tanítványok zsámolyairól hatol fel hozzád — clara voce maximoque omnium consensu! — a szívből fakadó buzgó kérés:

Maradj! Oh maradj közöttünk mind az időknek végéig s ne szállj le a te kuruliszi székedből! — mert bizonytal mondom: sem a magunk szerény körében, sem a rajtunk kívül állók nagy tömegében nem ismerünk, nem találunk mi csak egyetlen egy férfiút is olyat, aki azt a széket, a te székedet hozzád méltóan, a te múltadhoz és jelenedhez méltóan képes lenne betölteni!

És midőn mi erről a nemzeti kultúra e fényes és új hajlékában ünnepélyes alkalommal nyílt vallomást teszünk, nem akarunk mi neked hízog szavakat mondani, sem a magunk, — vagy a mások férfias önértetén rabszolga módra esorbát ejteni! — Pusztán csak arról akarunk a szívbéli meggyőződés hangján bizonyítást tenni, s minden tátozkolás nélkül a nagyvilágnak is tudomására hozni, hogy a *M. Porcius Cato Uensoriusok* rég leírt klasszikus ideje benned és általad derült új fényre közöttünk! Mert te voltál es te vagy az, *Ohet Praesidium et dulce decus nostrum!* akinek szeplőtlen, *tiszta erkölcsi élete*, minden feltűrést avagy hívalkodást kizáró *józan valóságossága*, nem hangzatos jelszavakban, hanem gazdagon gyümölcsöző tettekben és szóvalban áldozatkészségben megnyilatkozó *hazaszeretete*, — a protestáns liberализmus legmagasztosabb eszményének szolgálatában jóval több, mint egy emberöltőn át kifejtett *fáradhatatlan buzgólkodása*, széleskörű és alapos *tudása*, nagy és kis dolgokban egyaránt megbizonyosodott *bölcsessége*, minden körülmények között érvényesülő, tiszteletet parancsoló *higgadtsága*, megalkuvást és lankadást soha nem ösmerő *köteleltségérzete* s bizonyára ebből is táplálkozó bámulatos *munkabírása*, nemes szerénységgel párosult *férfias önértete* és soha meg nem tántorodó *jellemszilárdsága*, minden akadályt leküzdő *akaratereje*, szigorú *önbírálata* és részrehajlást nem ösmerő *igazságérzete*, eszméinek és gondolatainak, érzelmeinek és ohajainak tolmácsolásánál pedig elragadó, *esodás szónoki ereje*: tehát a tudományosan képzett igazi férfiút... s egyben a vezéri szerepre hivatott kálvinista magyar tanár típusát is ékesítő erények egész légiója már régen, évtizedekkel ezelőtt messze-magasra kiemelt közülünk és senki mással nem helyettesíthető vezérünké avatott tégedet!

Hogyne ragaszkodnánk tehát mi tehozád, szeretve tisztelt Mesterünk és édes büszkeségünk — a hálás elösmerés, — a határtalan tisztelet és az őszinte baráti szeretet szent érzelmeivel, mikor igaz tisztelőidnek óriási táborában talán éppen mi tudjuk legjobban, — hiszen nekünk volt és van erre legtöbb alkalmunk! — hogy a fentebb érintett erények mindenikének teljes és csor-

bitatlan birtokában vagy te még ma is... és amikor szent áhitattal eltelve bizván-bizakodunk a mi jó Istenünkben, hogy amiként idáig, egy szép és hosszú emberi életen át veled volt, ezután is, még hosszú éveken keresztül veled marad, megőriz és megtart tégedet minékünk!

Fogadd kérlek szívesen szívből jövő érzelmeink erőtlen tolmácsolását s tarts meg minket továbbra is — nagyon megtisztelő barátságodban!

Dóczy Imre válasza:

Méltóságos Püspök úr! Nagyságos Igazgató urak!

Megindult szívvel és lélekkel mondom hálás köszönetet azokért a megtisztelő és meleghangú nyilatkozatokért, melyekkel 40 éves tanügyi közszolgálatomat és szerény működésemet érdemem fölött méltatva, hajdani kedves tanítványaim és mostani munkatársaim nevében igénytelen személyemről megemlékezni, szíves üdvözetükkel és jó kívánatukkal megtisztelni méltóztattak. Kedves és szívből szóló szavaik szinte az elfogódásig elrészkenyitvén, öregkoromnak is, melynek gyöngeségeit különben is mélyen érzem, még jobban tudatára ébresztettek; azért ne vegyék rossz néven, ha megilletődésemben köszönetemnek és hálának is csak töredékes szavakban tudok kifejezést adni.

Nem vártam s nem is kívántam a megtiszteltetést, mert teljes életemben inkább a görög *καθήκον* életelvét követve, feltűnni sohasem vágytam, sőt a tüntető alkalmakat is lehetőleg kerülni igyekeztem; élttem hivatásomnak s az óvilág nagy bölcsének, Sokratesnek önmagáról teti nyilatkozatát tartva szemem előtt: Bárhová állított sorsom, kötelességemet igyekeztem hiven betölteni. Mélyen érzem, hogy 40 évet közpályán eltölteni: a gondviselésnek nem mindennapi kegyelme. S ha hosszú közpályám alatt hazai és református tanügyünk újabbkori fejlődésében csak egy porszemnyivel is közremunkálhattam, ha egyházkerületi tanintézetek előmenetelében a sorsnak én is igénytelen eszköze lehettem: áldom érte a Gondviselést, ki arra kegyelmet, erőt és alkalmat nyújtott.

Tanügyi szolgálatom, miként az előttem nagybecsű üdvözetek is kiemelték, főként három területen: a tanári katedrán, az igazgatói és felügyelői tiszt körében folyt le. Megvallom, legkedvesebb emlékeim, melyek életemet ma is a leszálló nap színes sugaraival vonják be, tanári katedrához fűződnek. Ahoz a katedrához, amelyen az emberi ifjú korának eszmevilágát, a görög eszményi világnézetet oltogatva a fogékony ifjú lelkekbe, őket az örök emberi, az örök szép eszméiért lelkesedni s az élet szennyes érdekharcain felülemelkedve, eszményekért küzdeni tanítottam. Soha annyi meg-

értéssel és összeforrott érzéssel nem találkozhatom az életben, mint egykor tanítványaim seregében, akik — magam is ifjú lévén — velem együtt lelkesedtek Homeros derűs világáért. S ha van pályámnak némi büszkesége, a legnagyobb az, hogy tanítványaim ezrei között olyan ifjak jellemének alakítását bízta rám a Gondviselés, akik férfiakká fejlődve, egyházunk, társadalmunk, közigazgatásunk és igazságszolgáltatásunk terén nemzeti életünk vezetőivé váltak s a lelkökbe oltott hellenizmussal a mai érdekvilág amerikanismusával szemben közéletünknek is megtermékenyítői lehetnek.

Ha igazgatói és felügyelői tisztben némi sikert értem el, azt jóformán a megújult tanári közszellemnek s kartársaim buzgóságának köszönhetem, mely az én törekvéseimmel teljes összhangban igyekezett református gimnáziumainkat a kor színvonalára emelni. Hiszen életem és korom a magyar középiskola renaissanceával s olyan korszak liberalismusával esik össze, mely a református iskolai szellem és nevelési irányzat érvényesülésére a legkedvezőbb feltételeket biztosította. Az 1883. évi XXX. t.-c., az u. n. középiskolai törvény európai színvonalával és liberalismusával nemcsak korszakalkotó volt hazai közoktatásunk történetében, de a magyar középiskolát régi chaotikus állapotából kiemelve, úgyszólván megszervezte s fejlődését messze jövőre biztosította. E törvény végrehajtásának művészetében csekély tehetségem szerint igyekeztem közreműködni tanulmányaimban, ministeri megbízatásaimban s az országos közoktatási tanács körében a tantervi utasítások kidolgozásában. S talán megbocsátható, ha pályámnak e határdombján némi önérzettel gondolkodom, hogy legalább egy középiskolai tantárgy tanítására nézve kálvínista tanaradhatott tantervi utasításokat az állami tanárságnak is.

De ha a kínálkozó alkalmak szerint igyekeztem szolgálatot tenni az állami tanügynek is, élni, mindig református tanügyünknek éltem s csekély tehetségemet és erőmet református köznevelésünk ügyének szenteltem. Mikor debreczeni főgimnáziumunk élére kerültem, ráért az intézetre, hogy egy kissé a modern paedagogia szellője érintse s mikor egyházkerületünk bizalma összes középiskoláink felügyeletét reám ruházta, tanügyi berendezés; egységes szellem, egyöntetű rendtartás, tanítási módszer dolgában elég kívánni való forgott fenn tanintézeteinkben. Rajta voltam tehát kartársaimmal együtt, hogy a középiskolai törvény rendelkezései megvalósuljanak, áldásai gyümölcsözőkké váljanak iskoláinkban. Legtöbbször nem is kezdeményezője, csak támogatója voltam az újító törekvéseknek „úszója voltam csak a kornak, nem vezére“. S boldogító érzéssel láttam, hogy az utolsó évtizedek alatt, mint újhodnak meg gimnáziumaink, mint emelkednek a tudomány fényes

csarnokaivá s miként rendezkednek be a kor paedagogiai kívánalmai szerint. És ha ma egyházkerületünk gimnáziumai tanügyi berendezésükkel, tanáraik szakképzettségével, belső rendtartásukkal, nevelő- és tanítói eljárásukkal nemcsak bátrán kiállják a versenyt az állami tanintézetekkel, de közülök nem egyet el is homályosítanak: Istené a dicsőség, ki közös munkánkat megáldotta, közös törekvéseinket célra segítette; egyházkerületi kormányzatunké, fenntartó és tanári testületeinké az érdem, kiknek összhangzó törekvése és egyetértő akarata új korszakot nyitott gimnáziumaink történetében.

Szeretett tanítványaim és pályatársaim! Önök, amint hallom, nevemre tett alapítvánnyal is meg akarják örökíteni az én igénytelen tanügyi szolgálatom emlékét. Hálásan köszönöm e gyöngéd figyelmet is, miként kedves megemlékezéseket. Ez alapítványnak bizonyára nem lehet más rendeltetése, mint református nevelésügyünk előmozdítása. Hadd legyen ez is egy tégladarab a református iskolai szellem építésében, református iskoláink pedig erősödjenek, virágozzanak és hassanak ezután is közre nemzeti közműveltségünk emelésében! Ajánlom magamat továbbra is szíves jó emlékezetökbe.

Egyház

Egyházkerületünk őszi közgyűlése.

Felolvastatott a nagy gonddal készített, művészetre kiterjedő figyelemmel egybeállított püspöki évi jelentés. Egész terjedelmében meg fog jelelni a jegyzőkönyvben.

Bejelentette püspök urunk Hajdu Zsigmond nyugalmazott püspöki titkár és Péntes Sándor főiskolai igazgatótanácsos elhunytát. A közgyűlés a sok érdemű férfiak emlékét jegyzőkönyvében megörökíti.

Bemutattatott az énekeskönyvi pótszerződés, mit tudomásul vétel mellett levéltárba helyeztek.

Zoltai Lajos városi múzeumi örök püspök úr által bemutatott jelentéséért a Komáromi Cs. György és Patay K. István egykori debreczeni lelkészek síremlékeiről köszönetét nyilvánította a közgyűlés.

Debreczen sz. kir. város a reformáció négyszáz éves évfordulójának alkalmával rendezendő történelmi kiállítást intéző bizottságba tagokat küldött, mit a közgyűlés tudomásul vett.

Bejelentette püspök urunk, hogy a Protestáns Országos Árvagykeletnek a kerületünk által létesített alapítványi helyére g. Nagy Bélát vette fel. A közgyűlés az intézkedést jóváhagyás mellett vette tudomásul.

A Magyar Könyvkereskedők Fgyele a zoltai árúsitására vonatkozólag egyházkerületileg hozott

határozat megváltoztatását kérte. A közgyűlés a határozatot fenntartja.

A magyarpécskai vallássérelmi ügy a nyilván-
tartásból töröltetett.

Olvastatott a kishodosi egyház lelkészének az esperesi hivatal útján a tőkesegélykölesön felhasználásáról a püspöki hivatalhoz felterjesztett jelentése, melyben utalással az 56—1916. sz. a. kelt egyházkerületi határozat 1. pontjában foglalt meghagyásra, kifejtteni törekszik, hogy 4000 kor. tőkesegélykölesönéből 3500 koronát olyan adósság visszafizetésére fordított, melyet előzőleg a templom renoválására vett fel. a tetemes pótladó kivétele után még megtakarított 500 korona tőkesegélyrészletet így fordította a lelkészi lak javítására.

Egyházkerületi közgyűlésünk a kishodosi egyház tőkesegélyszámadásából nem állapíthatta meg az az előadott körülményt, ezért kívánt az 56—1916. sz. határozatban idevonatkozólag intézkedni. Ezúttal sem fogadhatja el a lelkésznek az esperesi hivatalhoz 100—1916. sz. a. intézett jelentésében foglalt állításokat tényeknek, miután azokat semmi okmány nem támogatja, miután az esperesi hivatal is minden igazolás nélkül terjesztette fel a jelentést a püspöki hivatalhoz. Utasítja azért az esperesi hivatal útján a kishodosi egyházat, hogy a 4000 korona tőkesegélykölesönnek jelentésében foglalt módon történt felhasználását esperesi bizonyítvánnyal igazolja. Miről a kérelmező egyház az esperesi hivatal útján értesítetik.

A sémi filológiai tanszékre vonatkozó püspöki jelentés szerint a kérdés tárgyalás alatt áll, mely a tavaszi közgyűlés idejére befejezést nyer. A jelentést a közgyűlés tudomásul vette s nyilvántartásban tartja.

A tiszadada-i kolégiumi birtokon felállított községi iskolát az egyházkerület átvenni határozta volt. Azonban ebben a tárgyban illetékes helyekre küldött megkereséseire hosszú idő óta sem érkezett válasz. A közgyűlés a belügyminiszteriumhoz intéz felterjesztést a kérdés megoldása érdekében.

Tudomásul vétetett püspök urunknak az 1868 : XXXVIII. t.-c. revíziója tárgyában tett jelentése. Az ügy továbbra nyilvántartásban marad.

Püspök úr bejelenti, hogy a hadi árvaház céljaira az illetékes miniszteriumban a bábaképző-intézet átadása kérdésében tárgyalást kezdett, a szóbeli nyilatkozat kedvező volt, az ügy további rendezését az erdélyi oláh invázió-okozta helyzet késlelteti. Tudomásul vétetett.

A békésbányai egyházmegyében szervezendő új egyházak érdekében püspök urunk személyes érintkezésbe lépett a magas államkormányval. A szóbeli megállapodások kedvezők voltak, a formális intézkedés sem fog sokáig késni.

Bejelentetett, hogy Orsován a református egyház külön kíván szervezkedni. A nagy fontosságú kérdés további fejlesztésével a békésbányai esperes bízott meg.

Sajnálattal értesül a közgyűlés, hogy az internátus jövedelmének fokozása érdekében tett lépések nem jártak eredménnyel.

Olvastatott a felsőjózsi egyháznak az esperes közvetítésével püspöki hivatal útján a közgyűlés elé terjesztett kérelme, melyben utalással az 56—1916. szám alatt kelt egyházkerületi határozat első pontjára, annak előadása mellett, hogy a felsőjózsi egyház a tőkesegélykölesönt építkezésre és adósságtörlesztésre kérte s az egyházmegye így ajánlotta segélyezésre, mit a becsatolt esperesi jelentés is bizonyít, a pénztári igazolvány pedig az adósság bebizonyított tanúsítja, kéri, hogy a fent idézett számú határozatban foglalt kötelezettség teljesítése alatt mentessék fel s eljárására, melynél fogva 4000 korona tőkesegélykölesönből 1000 koronát nyomasztó adósságának a kifizetésére fordított, utólagosan az egyetemes konvent hozzájárulása is eszközöltessék ki.

Egyházkerületi közgyűlésünk a felsőjózsi egyház tőkesegélykölesönéből vette, a további intézkedés szükségét nem látván fennferogni, a felsőjózsi egyháznak a tőkesegélyről szóló számadási ügyei végleg elintéztetnek jelentette ki.

Az egyetemes konvent 148—1916. sz. a. kelt határozata szerint, az egyházkerületek többsége nézetével ellentétben az egyetemes névtár évenként való kiadását továbbra is szükségesnek tartja s a legfontosabb statisztikai adatok közreboacsátásával évenként kiadni óhajtja olyan módon, hogy az egyházkerületek egységes kérdőpontok alapján állítsák egybe a szükséges adatokat s kitűzött időre küldjék be azokat a konventi irodába. Felkéri tehát a konvent az egyházkerületeket, hogy az egyetemes névtárt az egyházak számának megfelelően rendeljék meg s a névtár további kiadását tegyék lehetővé. A közgyűlés egyházkerületünk névtárának kiadására vonatkozó 29—1916. sz. a. hozott határozatát fenntartja, az egyházkerületi névtárt 1917-ben kiadja. Az egyetemes névtárra vonatkozó határozatát akkorra hagyja, amikor annak pontos megjelenése s használhatósága az újabb határozathozatalt lehetővé teszi.

A konvent az egyetemes tanügyi bizottság javaslatára határozatilag kimondta, hogy az összes tanügyi felterjesztések az egyházkerületekről a konventi központi irodába küldetessenek, onnan jutnak el azok az egyetemes tanügyi bizottság elnökségéhez. A közgyűlés az intézkedést tudomásul vette.

(Folytatjuk.)

Közélet

Az októberi cikkhez.

Újra meg újra átolvastam a Debreczeni Protestans Lap október 31-i cikkének, Szigethy Gyula lelkész-társam által kifogásolt, mondhatnám túlzó visszautasításban részesült passusát, de én abban nemhogy testvérgyilkosságot, hanem elítélő, vagy éppen megbélyegző szándékot is nem tudok egyáltalában felfedezni.

Nagyjában és egészében nem is annyira hozzánk, gyakorló lelkészekhez, mint inkább az egyetemes egyházhoz van intézve amaz októberi cikk; hogy bennünket érint, hogy minket előtérbe von, ez természetesen ádolog, mert hiszen az egyházi élet egész vonalán mégis csak minket terhel jelentékeny részben a felelősség.

Ha szigorú az ítélet, ha erős abban a kárhöz-faragás, bennünket, közpapokat szinte kevésbé sért az, mint az egyház vezetői terian, mert súlypontja odadesik, ahol a vezetés, az irányítás, a javítás lelki hatalma van. A cikk egyetlen kifejezését tartom csak kifogás alá esőnek, ezt nevezetesen: „Az atyáskodást a jóra nevelésben, nem a gonoszok elnevezésében kellene alkalmaznunk”; azonban ezt is inkább az aggodó lélek túlzásának, mintsem ellenséges indulatu megrovásnak vagyok hajlandó minősíteni. Itt a „váltók” vagy „lábak” szó használatát helyesebbnek gondolnám magam is, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy az emberi gyarlóságok vonásai bennünk, lelkészekben is feltalálhatók; ám azért nem tudhatom, hogy ekkirónak nem volt-e alkalma gonoszságokkal is találkozni, habár elvetve is.

Távol van tőlem, hogy az októberi cikkben fölvetett felelősséget magunkról el- és másokra hárítsam, de én úgy látom, hogy ott nem annyira a lelkészi kar egyetemének dícséréséről vagy gyalázásáról van szó, mint inkább nivójának emeléséről: a romlást okozó sebeknek, ha kell, kivágatásáról, a kevésbé méltó tagokkal szembeni szigorrról és a jóra nevelésről, mely utóbbi a lelkésznevelés senki által nem tagadható nagyfontosságú kérdését hozza előtérbe.

Az általam kiemelt két szempont adta kezembe a tollat s nem a viszályba elegyedés szándéka; mert Istennek hála! az ilyesmihez sem időm, sem kedvem nincsen. Azt tartom szemem előtt: vajha épülésökre lehetnék az én atyámfiaiak!

Nézzük csak az első szempontot: az ense recidendum elvét.

Jézus tanításából! kell e tekintetben tájékozni magunkat, vagyis jézusi alapra kell itt, mint mindenben helyezkednünk. A jézusi alap pedig nem lehet más, mint ez: „Ne annyira mások, mint magunk megítélésében legyünk szigorúak”. „Ne ítéljetek, hogy ti is ne ítéltessetek” (Máté 7, 1.), ez az egyik, a másik pedig ez: „Hogyha a te jobb szemed azt míveli, hogy meg-

botránkozzál, vágd ki azt és vedd el tőled, mert jobb néked, hogy egy a te tagjaid közül elveszen, hogy nem mint a te egész tested a gyehennára vetessék”. (Máté 5, 29.)

Ha bebizonyult fegyelmi vétségről van szó, egyházi törvényeinkben föltalálható annak a minősítése s egyszersmind a büntetése is, mely alól nem hiszem, bármilyen protekció képes lenne egészen elvonni a bűnöst; ha pedig a bírák talán enyhén ítéinek egy-egy esetben, ez még nem minősíthető a „gonoszok elnevezésének”, hanem azon humanitarius elv alkalmazásának, mely szerint az enyhítő körülmények tekintetbe vehetők.

Egyházi bíraskodásunkban igen nagy fonákságot látok mai viszonyaink között is a tekintetben, hogy a fegyelmi törvények csak az egyház hivatalnokaival szembe nyernek alkalmazást, a közegyháztagok pedig szabádon virtuskodhatnak a vallás-erkölcsi s egyházi élettel ellenkező mindenféle fertelmes dolgokban; mi lenne akkor, ha bennünket minden mulasztásért, vagy sikertelen munkálkodásért kerőre vennének s kemény ítélettel kipellengéreznének? Bizony, így igazán Prügé-korba lennénk mi lelkészek az egyházban; melyre irányuló törekvést nem tudok fedételezni az októberi cikk írójánál, hanem azt hiszem, hogy ő inkább csak azon kivételes esetekre céloz, mikor a bűnöst tutni hagyva valóságos egyházi engyilkosság. És itt a cikkíró talán némely lelkész választási szerepiésére gondolhatott inkább, mintsem a lelkészi kar hivatalbani köztevékenységére. Ha pedig arra gondolt, fájdalom, igaza van, mert a tekintetben szörnyűségesen romlott légkörben élünk.

Szerény véleményem szerint azonban a törvények alkalmazásának legnagyobb szigora sem képes ezt a bajt orvosolni, más is kell még ahhoz: az érdemnek törvény általi védelme, a választó egyházaknak a lehető legkisebb körökbe osztása, hogy az egész választási aktus pontosabban ellenőrizhető legyen stb.

Mindennél fontosabb dolog azonban a lelkésznevelés.

Nemcsak tudományos, hanem hitvédelmi képzettségre, sima, megnyerő modorra, hitbuzgóságra, a pálya szeretetére és emberszeretetre van a lelkésznek mindennek felett szüksége, ezekben és ezek által lehet ő a világ világossága, ám nem az önhittség, hanem a szerény szelidség tisztes palástjával. Ha látunk is a társadalomban hangos széltozókat érvényesülni, ezektől nem kell féltelnünk ama tulajdonok érvényesülését, mert amely lelkészben azok egészben, vagy csak részben is megvannak, nagyobb súlya lesz a lelkek irányításában, vezetésében, mintsem hogy őt bárki is egyszerűen félretolhatná, nemesítő hatásában megakadályozhatná.

Régen kemény, nyakas emberek hireben állva, igen jelentékeny szerepet játszottak elődeink nemzeti életünkben; erős magyarságunkat meg is kell őriznünk nekünk is, első sorban ma is magyaroknak kell lennünk, de

aközben az egyházi közérdeket is hiven kell szolgálunk a fenti tulajdonok segítségével, azoknak folytonos szemelőtt tartásával. A hazafias szellemet is fel kellett volna talán említenem a lelkészi tulajdonok között, de mivel egész légkörünk hazafias, feleslegesnek tartottam azt.

Theologiai intézetünk van hívatra első sorban mindenestre a lelkészi jó tulajdonságokat az ifjak szívébe plántálni s ha azok ott gyökeret vernek, nem képzelek olyan idősebb lelkészt, aki azokat ápolni ne törekednék. Mi készségesen vesszük körül szeretetünkkel ifjainkat, de azt hiszem, ennek elemibb következménye nem lehet, minthogy ők is szeretettel és illő tisztelettel simúljanak hozzánk. Nekem hála Istennek nincsen még e tekintetben semmi rossz tapasztalatom, de másoktól már hallottam panaszt, sőt a régi időből tudok nem egy esetet, mikor az idős lelkész és segédlelkésze között törésre is került a dolog, amiben az ifjú animositás nem kevésbé lehetett hibás.

Egyházunk, közelebről pedig a lelkészi karunk megépülésének mindnyájunkat érdeklő kérdésében a fentiekben körvonalozott jóra nevelést tartom mindenek felett sürgős szükségnek s míg a lelkésznevelés technikai feltételei kiépülnek úgy hiszem, tanáraink addig is egykezint fogják útközben vezetni, hogy ifjainkhoz bízottan hatást gyakorolhassanak.

Az egyházi élet megújodása, fájdalom, el kell ősmernem, általunk, idősebb lelkészek által nem lehet végbe; sokan vagyunk a mindennapi lelkészi szolgálattal túlságosan terhelve s egyháztársadalmi tevékenységre alig van időnk; de meg az az óhajta óhajtott megújodás nem is egy fél, vagy harmadrész élet munkájára való, hosszabb idő, ifjabb nemzedékek nagy erénye szükséges ahhoz.

Illyés Endre.

Külföld

Mercier belga bitoros érsek legújabb predikációja.

A német politikai kormányzáságnak igen sok fejtörést okoz Mercier belga bitoros érsek agitációja, ki nemcsak pásztori levelek, hanem az egyházi igehirdetés formájában is szakadatlanul izgatja híveit az új rendbe való beletörődés ellen. Igehirdetése túlzása és egyoldalú politikai jellege szemléltetésére ide iktatunk néhány idézetet a belga nemzeti ünnep, alkalmából elmondott predikációjából. A beszéd jellemzőbb kitételei a következők: „A büntett, a jogsérelem, a közbéke elleni merénylet egyszerűs mindenkorra lehetetlenné teendő, származzék az egyesektől, vagy az összességtől. A lelkiismeret nem nyugszik meg addig, míg a bünös oda nem kerül, ahová való. A békét az igazság alapján helyreállítani annyit jelent, mint a rendet visszaállítani... Az így értelmezett nyilvános bosszú felizgathatja ugyan

az érzékeny lelkeket, de ez Szent Tamás szerint semmi más, mint a leglisztább szeretet kifejezése és törvénye... Hogy szerethetitek a rendet anélkül, hogy a rendtelenséget gyűlölnétek?!...“ Szerencse, hogy a német kormány és közvélemény a szeretet fogalmát az Aquinoi Tamásénál kissé keresztyénebben magyarázza, különben Mercier bitorosnak aligha lehetne alkalma a könnyelműen eljátszott nemzeti függetlenség nevében ilyen senkit meg nem tévesztő krokodilus könnyeket hullatni és izgató beszédet tartani.

A zsidók részesedése a világháborúban.

A világ összes zsidóinak a száma tudvalevőleg tízennégy millió körül jár. E számból 9.800.000 zsidó, azaz 94,2 százalék a hadviselő államok területén: Európában, ázsiai Törökországban és a gyarmatok területén él s csak 6.000.000, vagyis az egész zsidóság 5,8%-a esik a semleges államokra. Oroszország és Galicia együtt épen 8.000.000 zsidó lakossággal van érdekelve a háborúban. Az Aüg. Ev. Luth. Kircheztg. 40. számából vett ezen adatok szerint tehát a világ zsidóságának elég nagy perccentúdat venne része a jelen háborúban.

Palesztina termése.

Ez év terméseredménye az egykori szentföldi területén várakozáson felül jól sikerült. Mindazok az előfeltételek, amelyekről mint a jó termés előidézőiről a biblia oly gyakran megemlékezik, az idén bekövetkeztek s a kedvező időjárás folytán páratlanul buja növényzet virulást és gazdag aratást érlett. Elmúlt a sáska-veszedelem is, mely a múlt év termését egészen tönkretette s kedvező széljárás a sáskarajokat, a szentföld e rettenetes ősi ellenségét, a Földközi tenger hullámaiba kergette, Palesztina szegény lakossága tehát a jó termés birtokában megkönnyebbülten lélelzik fel s a nekünk is előnyünkre szolgáló szép áldás élvezéséért mi is hálaadó szívvel mondunk dicséretet Istennek.

A reformáció jubileuma Németországban.

Lic. Goetz dortmundi lelkész írja a Christliche Freiheit-ban a reformáció 400 éves jubileuma megünneplésére vonatkozó következő jellemző sorokat: „Luther és a reformátorok szellemének kell az 1917. jubiláris év minden istentiszteletén uralkodnia. Hitvallásaikból kell újra meríteniök gyülekezeteinknek és az istentisztelet keretében szóhoz kell újra jutniok koruk eseményeinek... De ne csak mellékistentiszteleti alkalmak és liturgikus ünnepélyek szolgáljanak visszaemlékezésül e célra, hisz nem kicsiny dolgokról van itten szó. Sőt ellenkezőleg, legnagyobb és legjobb istentiszteleteink valók arra, hogy a reformátorok hangja újraéledjen. Ezért követeljük

az egyházi kormányzattól, hogy a reformáció évében a lélek diadalt arasson a betű fölött és az összes lelkészek szabadon, szabadelvűséggel járhatnak el az előírt agenda keretében, hogy a reformáció hőseinek szava és lelke gazdagon megcsendülhessen egy egységes vasárnapi ünnep összhangjában, amelyben ének, szöveg, beszéd, hitvallás és imádság a legteljesebb kapcsolatban vannak". (Chr. d. Chr. W. 1916. No. 40.)

Kitérések a német ev. egyházból.

A világháború igen megspasztotta az ev. egyházból nagyarányúvá fejlődni kezdő kitérés mozgalmat. El. a 2-ik Berlin városi egyházi körlet területén az 1914. évi 2116 kitéréssel szemben 1915-ben csak 90 kilépési és 114 belépési esett állott. A Berlin — Kölln városi synodus területén 1915-ben 85 kilépés és 127 belépés számláltatott össze. A brandenburgi consistorium területén pedig 14.506-ról 1039-re apadt le 1915-ben a kitérés száma s ebből Berlinre 669 esett az 1914. évi 11.430-al szemben. Az evangélikus egyházba áttért 1465 személy (365 Berlinben), az 1914. évi 1475-tel szemben. Az áttérési esetek közül 531 esetben visszateresről van szó.

A templomepítéssel és térakusztika új tanszéke Németországban.

E cím nem meglepő azokra nézve, akik tudják, hogy mily értékelésben részesül a német egyetemen a tudomány minden része és hogy mily céltudatos buzgósággal igyekeznek a sok helyt divatos hermetikus elzárkózással szemben a német tudományos centrumok a tudományos kutatás minden szaka és részletelágazása számára megfelelő képviselőt biztosítani. Az Ev. Kirchl. Anz. v. Berlin No. 35. írja, hogy J. Biehle bautzeni egyházi ének- és zenetanár felsőbb körök biztatására habilitáltatta magát a templomepítéssel és a térakusztika elméleti szakjára a berlini műegyetemen. Mindjárt a habilitáció megtörténte után megtétettek a kezdeményező lépések arra nézve is, hogy előadásai szerves kapcsolatba hozassanak a berlini egyetem theol. karának előadási rendjével és anyagával. Ime, a tudomány nagyhatalmisága s obiectív komoly művelés mellett egyházi és világi érdekeket egyesítő ereje!

Irodalmi szemle

Háborús Adventünk. Adventi imák három hétre. Irta: *Kájel István*, felsőiregi református lelkész. Terjedelme 67 lap. Ára 1 K 50 f. Kiadja Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdája és könyvkiadó hivatala. Debreczen, 1916.

E kis kiadvány szerzőjének ismeretes neve van a hazai református lelkészi körökben, úgy, hogy a munkája iránt való rokonszenv felkeltése legalább is feles-

legesnek mutatkozik. Annyit azonban jelezni kell róla, hogy az adventi hétköznapi magán- és nyilvános istentiszteletek alkalmával való lelki épülésre szánt eme kis imakönyvével igyekezett segítségére lenni azoknak, akiknek ilyen támaszokra szükségök van ajtatossági szempontból. Maguk az itt olvasható könyörgések elég rövidek arra, hogy a mostani napokban különben is gondokkal terhes elme és aggodalmaskodó lélek, mindazonáltal ezt az időbeli látszólagos nyereséget kipótolja a bibliaolvasási témául kijelölt szakasz, amelynek menetéhez alkalmazkodni törekszik az illető imakönyve. Ezekben az imákban, jobban mondva imádságokban, vagy könyörgésekben sok buzgóságos érzés és reménykedő gondolat van kifejezve, amik eléggé alkalmasak arra, hogy rokon érveket és eszméltető előterjesztéseket hozzanak létre. Egyes kifejezései azonban szokatlanul hangzanak, sőt majdnem érthetetlenek, p. o.: „E királyi hatalom fénye *derül el* a földön a szomorú éj után“ (7. l.); vagy „A te vessződ igazsága, hogy súllyal nehezedik ránk a kereszt“ (9. l.); vagy „a lélek . . . igazán megalázodva, igazán megbánkódva térjen hozzád“ (16. l.); vagy „aki elesett — felemelést vegyen“ (22. l.) stb. Istenhez intézett imádságban fureskán hangzik az ilyes beszéd: „Mi gyarló férgek akarunk a bírói székbe ülni, holott a vádlottak padján a helyünk, mi akarunk mérleget állítani fel, holott mi méretettünk meg . . .“ (9. l.) Általában az áhitatra szánt munkákat sokszoros rászpolyozás, simítás és pallérozás után kell nyilvánosság elé bocsájtani még a gyakorlottabb előadóknak is. Szerzőnk kis könyve találon kedvező fogadtatásra az illető körökben és eme meg mielőbb a második, javított, bővített kadast. Ezt kívánja — *Censor*.

Halottaink

Halálozás. Igaz részvétellel értesültünk arról a mely gyászról, mely Debreczen polgármesterének családját sújtotta. Özvegy Székely Károlyné szül. Barsay Zsarett, polgármesterünk nejének édes anyja, övét boldogító életének 78-ik évében, leányának, Kovács Kornélia Márk Erdrenének ápoló karjai között, november hó 29-én csendesen elhunyt. A boldogult matrona első férje Kovács László nagyváradi lelkész volt, kit a halál rövid boldog házaseslet után, még a hatvanas évek derekán kiragadott a boldog családi körből. Az özvegyen maradt úrnó aztán sok ideig áldott emlékü édes atyjánál, Barsay Istvánnál talált nyugodalmas otthont. Innen kérte s vette őt nőül a kunhegyesi egyház nagyérdemű egykori lelkésze, a hevesnagykunsági egyházmegye kiváló esperese: Székely Károly, kinek halálával a legboldogabb családi élet szünt meg s lett a hü nő ismét özvegy. Ezentúl leánya s veje békés otthonában töltötte napjait, tisztelettől, szeretettől övezve úgy a családi, mint a társadalmi körben. Szelid lelkülete, jóságos tekintete, szeretetben gazdag szíve a békesség áldását varázsolta elő környezetében. Benne a Barsay testvérek utolsója hunyt el. — Legyen cserdes siri álma, emlékezete legyen áldott

közöttünk. — A család a következő gyászjelentést adta ki: A B. F. R. A. Mélységes fájdalommal jelentjük, hogy a jóságos, szeretett édes anya, szerető anyós, kedves jó rokon *özv. Székely Károlyné* szül. *Baresay Zsanett* református esperes özvegye áldásos életének 78-ik, özvegységének 26-ik évében, 2 heti súlyos szenvedés után november hó 29-én déli 12 órakor csendesen elhunyt. Elköltözött kedvesünket december hó 2-án szombaton délelőtt 11 órakor helyezük örök nyugalomra Hatvan-utca 26. számú házuknál, a református egyház szertartása szerint tartandó ima után, a Péterfia-utcai temetőben levő családi sírboltba. Áldott legyen emléke! Debreczen, 1916. évi november hó 29. Leánya: Márk Endréné szül. Kovács Kornélia. Veje: Márk Endre polgármester. A közeli és távoli rokonok nevében is.

Szabó Gerő hittanhallgatónk, a 3. honvéd gyalogezred hadnagya, a most két éve önkéntesen hadba vonult debreczeni theologusok egyike, az olasz harctéren kapott második súlyos sebesülésében, hosszas szenvedés után, ifjú életének 23. évében, november hó 25-én reggel 5 órakor a zágrábi katonai kórházban meghalt. Holttestét Debreczenbe szállította a szülei szeretet s november hó 29-én szerdán délután 3 órakor, bánathal merült szülei, testvérei, tanárai, pályatársai őszinte részvétele mellett helyeztük végső nyugalomra a hazai földre. A boldogult reményteljes, nemes, hivatásos, keresztyén ifjú volt, akinek elhunytja nemesak a menekülés rettenetességén átment szüleinek és testvéreinek pótolhatatlan veszteség, hanem mindnyájunknak, kik ismertük és szerettük, őszinte szomorúság és fájdalom. Az Úr adjon vigasztalást mindnyájunknak!

Különfélék

IV. Károly király

Öfelségéhez a tiszántúli református egyházkerületi közgyűlés táviratilag hűségnyilatkozatot küldött a közgyűlés tartama alatt. A hűségnyilatkozatra a legmagasabb helyről a következő válasz érkezett:

Méltóságos

Gróf Degenfeld József úrnak

a tiszántúli református egyházkerület főgondnokának
Debreczen.

Ö császári és apostoli Királyi Felsége a tiszántúli református egyházkerületnek Méltóságod valamint Dr. Baltazár Dezső püspök úr Öméltósága által előterjesztett hűségnyilatkozatát szíves köszönettel legkegyelmebben tudomásul venni méltóztatott.

Legfelsőbb parancsra: Daruváry.

I. Ferencz József Öfelsége temetésére Debreczenből a törvényhatóság képviselőiben dr. Baltazár Dezső püspök úr, Domahidy Elemér főispán, Márk Endre udv. tan., polgármester, az egyetem részéről pedig dr. Láng Nándor rector és dr. Ferenczy Gyula a hittudományi kar dékánja vettek részt.

A „gonoszság“. Íme már második helyről kifogásolják, hogy okt. 31-ről szóló vezércikkünkben a papokkal kapcsolatban „gonoszságok“ elnézéséről volt szó. Magától értődik, hogy vezércikkirónk nem u. n. gonosztettekre gondolt, mikor ezt a szót használta. Hiszen vannak cselekmények, melyeket ha pld. egy utcai gyümölcsárús elkövet, nem találunk szörnyűségesnek, — holott ugyanazt az Isten szolgájától csak a legnagyobb megbotránkozással láthatjuk. — Valóban annál, ki embertársainak az Isten országához vezetésére van kötelezve, sokkal nagyobb maga megfelejtkezésre van szükség ahoz, hogy díztelenül cselekedjék, s ha botránkozást okoz, az *ötöle* csakugyan „gonoszság“. Egy ilyen „gonoszság“-nak érdekes példáját közli a P. E. I. L.: „*Egy kishirdetés.* Lapunk egy vidéki barátja egy a B. H.-ből kivágott kishirdetést küldött be hozzánk. Ebben egy református lelkész, aki magát, mint a jog- és államtudomány doktorát, mint századosi ranggal bíró, 12,000 K-t élvező *tábori lelkész* mutatja be, nősülés céljából kér ajánlatot. Elmondja, hogy a zajos frontszolgálat után most „nyugalmas és zavartalan“ élet: kórházi szolgálat jutott osztályrészéül és a háború után is fényes jövőt ígér, mert, mint mondja, ezután a *hadbíró*sághoz téteti át magát. Mindezekért ellenértékül csak szerény 40—50,000 K hozományt kér. Valóban *figyelemre méltó* hirdetés! Ajánljuk az illetékes *felsőégek* figyelmébe.“

Meglepetés. A P. E. és I. L. krónika írója megint megszólal s ezúttal azon csodálkozik, hogy Baltazár Dezső püspök az ORLE választmányi ülésén mondott megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy tisztán és szilárdan meg kell tartani a keresztyénségben a tartalmi pozitívumot. Ezt örvendetes meglepetésnek találja a krónikás. És mi meglepetve kérdezzük: hát nem *ugyan-ezért a tételért*, nem a társadalmi liberálizmussal egyesült hitbéli orthofoxiáért támadott bennünket Budapest? No de hagyjuk a vitát. Két tényt azonban meg kell állapítanunk. Először, hogy Zoványit nem a liberálizmus rehabilitálására és diadalaképen hozták Debreczenbe, hanem pusztán kimagasló tudományos érdemeiért. Másodszor, hogy Zoványi *nem* a Baltazár elnöki megnyitója miatt lépett ki, hanem még előbb. Ezt íme még mi is tudjuk, kiknek semmi összeköttetésünk az ORLE-vel. A krónikás talán még inkább tudhatná.

Pót- és javító vizsgák f. év december 19, 20-án tartatnak a debreczeni református tanítóképző intézetben. Felhivatnak a vizsgázni akarók, hogy ezen szándékukat december 10-ig jelentsék be az igazgatóságnál. Debreczen, 1916 november 29. az igazgatóság.

Felhívás! A lelkész, tanító és kántor urak figyelmét felhívjuk az Egyházkerülettel szerződésben levő „Foncière Pesti Biztosító Intézet“ mai hirdetésére. Az ott most bevezetett rokkantsági és nyugdíjjáradékkal kapcsolatos életbiztosítás különösen alkalmas a közvetlen, illetve özvegyi nyugdíj pótlására és felette praktikusnak látjuk a rokkantsági járadék szempontjából is, mely szerint a bármilyen okból bekövetkezett rokkantság esetén — megszűnővén a díjak fizetése is, — a biztosított tőke 10%-a kerül évenként kiutalásra. Mindennemű megkeresés a debreczeni főügynökség vezetőjéhez intézendő.

Tartalom: Görömbei P., Gróf Degenfeld József. — Iskola: Dóczy Imre jubileuma. — Egyház: Egyházkerületünk őszi közgyűlése. — Közélet: Illyés E., Az októberi cikkhez. — Külföld. — Irodalmi szemle. — Halottaink. — Különfélék. — Melléklet: Hivatalos Értesítő 49. szám.

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

8075—1916. szám.

A tiszántúli református egyházkerület Nagytiszteletű Esperesi Karának.

Nagytiszteletű Esperes Ur!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi november hó 18-án 15,210. eln. szám alatt az ötödik hadikölesön ügyében a kir. tanfelügyelőségekhez intézett rendeletét oly felkéréssel közlöm alább, hogy a hazafias cél érdekében szükségesnek látszó legmesszebb menő intézkedéseket saját hatáskörében megtenni méltóztassék.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1916. évi november hó 20.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

15,210—1916. eln. szám.

Valamennyi kir. Tanfelügyelőségnek és tanfelügyelői Kirendeltségnek.

Ellenségeink konok makaességán még mindig nem tudott úrrá lenni annak az igazságnak felismerése, hogy az emberiség legszentebb javaiért, hazájuk anyagi és erkölcsi boldogulásáért küzdő központi hatalmakat és dicső szövetségeseiket semmiféle erőlködéssel, — még az ellenségeink által megkísérelt kiéheztetés hitvány fegyverével sem, — legyőzni nem lehet.

Rendületlenül és sziklaszilárdan állunk összes frontjainkon és hősiiesen verjük vissza ellenségeink támadásait, mert tudatában vagyunk annak, hogy csakis erőnk teljes megfeszítésével fogjuk hazánkat megtarthatni és a béke áldásait biztosíthatni a boldogabb jövő nemzedékeinek.

Fizikai erőnk teljességét rapról-rapra folyó dicső küzdelmeink és győzelmek igazolják; gazdasági erőnkéről pedig azok a nagy szolgáltatások tanúskodnak, amelyeket eddig tettünk és amelyeknek megtételére a jövőben is készek vagyunk.

Gazdasági erőnk fényes próbatételével ez ideig négy hadikölesön útján becsájtottuk rendelkezésre a szükséges anyagi eszközöket. A legutolsóban — felhívásomra — a magyar tanárok és tanítók lelkes buzgólkodása közel 100 millió koronát eredményezett

beszéde; bizonyosságául annak, hogy a magyar tanárok és tanítók, valamint tanuló ifjúságunk, a nemes hagyományokhoz híven és a mai nagy időkhöz méltó lelkesedéssel megtették kötelességüket ebben a tekintetben is.

Most, amidőn az V. hadikölesön kibecsájtásának ideje elérkezett, e fényes eredményből merített bizalommal fordulok ismét felhívásommal tanfelügyelő úrhoz és tanfelügyelő úr útján hazánk tanáraihoz és tanítóihoz, valamint általuk a tanuló ifjúsághoz, hogy szívük és lelkük egész melegével hassarok oda, hogy ez a hadikölesön is sikerrel járjon. Necsak maguk vegyenek részt a hadikölesön jegyzésében, hanem másokat is részvételre buzdítsanak, mert a háború-okozta rendkívüli kiadások fedezésére szükséges anyagi eszközök rendelkezésre becsátásával méltókká lesznek azokhoz, akik a határokon fagyban és zivatarban, ezer veszély között fegyverrel a kézben állanak őrt és védik békés otthonunkat.

Adja tanfelügyelő úr tudtára ezúttal is a tanterületébe tartozó összes népoktatási tanintézetek igazgatóinak, tanárainak és tanítóinak, hogy különös érdemül fogom tekinteni, ha közreműködésük az itteni részről ahhoz fűzött eredménnyel fog járni.

Felhívom ezért tanfelügyelő urat, hogy a jegyzési határidő lejárta után részletes kimutatást kívánjon be arról, hogy az egyes tanintézetek, iskolák tanári, tanítói testületeinek tevékenysége milyen eredménnyel járt; mennyit jegyzett a tanári, tanítói testület, a tanuló ifjúság és az iskola hatása alatt a társadalom.

E kimutatást tanfelügyelő úr 1917. évi január hó 15-ig terjessze ide fel és kísérő jelentésében emelje ki mindazokat, akiknek buzgó tevékenysége különös sikerrel járt.

A hadikölesön jegyzésekre a pénzügyminiszter úr által megállapítandó, valószínűleg egy hónapra terjedő idő alatt tartson fenn tanfelügyelő úr minél élénkebb érintkezést a felügyelete alá tartozó iskolákkal és intézetekkel és kérjen be az elért eredményekről hetenként egy-egy kimutatást. Tudassa tanfelügyelő úr azt is a felügyelete alá tartozó iskolák, tanintézetek vezetőségével, hogy az általuk kezelt és csakis kamatokban felhasználható tőkék is hadikölesönbe befektethetők.

Megjegyzem, hogy tanfelügyelő úrnak is különös érdemül fogom tekinteni, ha saját példájával és intézkedéseivel a hadikölesön jegyzés eredményét miről kedvezőbben befolyásolni fogja.

Budapest, 1916. évi november hó 18-án.

Jankovich,

8177—1916. szám.

Minden közép és felsőfokú tanintézet, tanító- és tanítónőképzők Tekintetes Igazgatóinak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi november hó 15-én a kir. tankerületi főigazgatókhoz intézett 154.755. számú rendeletét alább azzal a felhívással közlöm egész terjedelmében, hogy az abban foglaltakhoz a legszigorúbban alkalmazkodni sziveskedjek.

Tisztelettel vagyok

Debreczen, 1916. évi november hó 24.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

154.755/V. — 1916. szám.

Valamennyi tankerület kir. Főigazgatóságának.**KÖRRENDELET.**

Arról értesültem, hogy egyes középiskolákban a tanítás és tanulás sikerével semmiféle kapcsolatba nem hozható módon pazarolják a papírost. Tekintve, hogy most a papírgyártás nagy nehézségekkel küzd, de tekintve azt is, hogy a tanuló a sokféle és nem mindig nélkülözhetetlen füzet és papíros árával szülnének súlyos életkörülményeit ok nélkül terheli, felhívom a kir. főigazgatóságot, hasson oda, hogy a középiskolák igazgatói a tanulók papíros fogyasztását csak a kikerülhetetlenül szükségesre korlátozzák.

Budapest, 1916 november hó 15-én.

A miniszter helyett:

Hosvay,
államtitkár.

Pályázati hirdetés.

A kisújszállási református egyház egy fiúiskolai tanítói állásra pályázatot hirdet. Az állás javadalma az 1913. évi XVI. t.-c. szerinti tanítói fizetés. Megválasztandó tanító kötelessége ez évben a II. fiúosztály s a következő években az iskolaszék által esetről-esetre kijelölendő fiúosztály vagy osztályok tanítása. A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények folyó 1916. évi december hó 23-ig alulírt iskolaszéki elnökhöz adandók be.

Kisújszállás, 1916 november 26.

Nagy István,
református lelkész,
iskolaszéki elnök.

1—2.

A makói református egyház lelkészelnökétől.

101—1916. sz.

Pályázat

a makói református egyház belvárosi segédlelkézi állásra.

Fizetés az egyház pénztárából 1200 kor. havi előleges részletekben és 40 kor. tüzfailettmény. Minden halott bejegyzésért 28 fill. és egy szobából álló butorozatlan lakás, melyet a megválasztott elfoglalni köteles.

Különböző tanintézetekben teljesített hit- és énekoktatásért összesen 660 korona óradíj, melyért azonban az egyház nem szavatol.

Az esetben, ha ez állásra az újvárosi segédlelkész választatnék meg, akkor az újvárosi segédlelkézi állásra történik a jelentkezők közül a választás s ezért mindenik pályázó kötelezőleg kijelenteni tartozik a pályázati kérvényében azt, hogy megüresedés esetén hajlandó az újvárosi állást is elfoglalni. Ennek javadalma: mint a belvárosi, kivéve a vallásóra-díjakat, amely az állami főgimnáziumtól ezidőszerint 1000 kor. évi tiszteletdíj; melyért azonban az egyház szintén nem szavatol.

Kötelessége mindkét helyen levő segédlelkésznek: a lelkézi s egyéb hivatali kötelességeknek a rendes lelkész rendelkezése szerint leendő végzésén kívül, a kellő óraszámú hit- és énekoktatás, a lelkézi irodában segédkezés az egyház elnök-lelkészének utasítása szerint.

Miután az újvárosi lelkész ezidőszerint hadban van, az oda megválasztott segédlelkész köteleztetik annak helyettesítésére is a háború időtartamára.

Próbaszónoklatra jelentkezők költségeit az egyház nem fedezi. A megválasztottnak azonban igazolt ideköltözködési vasúti költségeit megtéríti.

Pályázati kérvények alulírotthoz 1916 december 12-ig adandók be. Az állás 1917. év január hó 1-én elfoglalandó.

Makó, 1916. évi november hó 27-én.

Nagy Károly,
kir. tanácsos, elnök-lelkész.

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Plac-utca 46-ik szám.**Telefon 304. szám.****Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet.**

Készít férfiruhákat, felöltőket a legjobb kivitelben, valamint teljes úri kelen-
gyéket mérték után.

Már megjelent !!

Kájel István református lelkész

HÁBORUS ADVENTÜNK

ADVENTI IMÁK HÁROM HÉTRE.

Roppant hézagpótló és szükséglet képező szószéki útmutató az advent minden napjára.

Ára füzve K 1.50, kötve K 2.50

Kapható kiadóknál

Hoffmann és Kronovitz

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

Debrecen, Ferenc József-ut 49. szám alatt.

UJDONSÁG!

Hol van megírva?

Segédkönyv ismertebb bibliai helyek megtalálásához. Bibliai egyezményes szövegtár. Többek közreműködésével

készítette: Dohányos János.

Ára: 3 korona 80 fillér.

A Mester jelleme!

Vezérfonal bibliai tanulmányozó körök és magánosok számára.

Írta: Fosdick E. H. Fordította: Ifj. Victor J. Második kiadás. — Ára 2 kor. 50 fillér.

Kaphatók:

Kókai Lajos könyvkereskedőnél

Budapest, IV., Kamermayer Károly-utca 3. sz.

Kérem az összeget postautalványon előre beküldeni, portó 30 fillér.

A református egyházkerületekkel szerződéses viszonyban levő

Fonciére Pesti Biztosító Intézet debreczeni főügynöksége

ajánlja a református lelkészek, tanárok, tanítók, kántorok és más egyházi alkalmazottak részére most bevezetett új **NYUGD. JBIZTOSÍTÁSI** üzletágát.

Eme új biztosítás főbb előnyei:

1. A biztosított tőkét kifizetjük, ha a biztosított a kikötött tartamon belül bármikor meghal, még pedig **azonnal**, vagy elérics esetében a tartam lejártával.
2. Ha a biztosított fél a tartamon belül, de legkorábban a biztosítás megkötésétől számított egy év múlva teljesen munkaképtelenné válik; megszűnik a további díj fizetés és azonkívül a biztosított tőke 10⁰/o-át, mint rokkantsági járadékok élvezi a biztosítási tartam lejártáig, amikor aztán a tőkét is kifizetjük.
3. Ha a biztosított a lejáratkor nem veszi fel a tőkét, ehelyett élethossziglani járadékot élvezhet s ha neje öt túléli, az özvegy az elhalálozás napjától kezdve ugyanesak élethossziglani járadékot kap, mely az elhalt férj élvezett járadékának 50⁰/o-át teszi ki.
4. Ha a biztosított a tartamon belül meghal s az özvegy nem veszi fel a biztosított összeget, e helyett a 3. pontban jelzett járadékot élvezheti.

Ezen az alapon pl. egy 25 éves egyén 65 éves korára 10,000 korona tőke után évi 265 kor. 80 f. díjat fizetne, 1000 K rokkantsági-, 1270 K nyugdíj- és 635 K özvegy-járadékkal.

Díjtételek járadékkal és rokkantsággal combinált vegyes tőkebiztosítás után halálesetben azonnal, vagy eléricsére 65 éves korban fizetendő 10,000 K tőke után:

Belépési kor	Fizetendő évi díj	Ha a fél a tartamon belül teljesen munkaképtelen, kap évi járadékot	Ha a fél 65 éves korában nem veszi fel a biztosított tőkét, kap élethossziglani évi járadékot	Az özvegy kap élethossziglani évjáradékot
25	265 K 80 f.	1000 K.	1270 K.	635 K.
30	317 K 30 f.	1000 K.	1280 K.	640 K.
35	398 K 80 f.	1000 K.	1270 K.	635 K.
40	510 K 90 f.	1000 K.	1260 K.	630 K.
45	671 K 70 f.	1000 K.	1230 K.	615 K.

Bővebb felvilágosítással és nyomtatvánnyal készséggel szolgál a debreczeni főügynökség vezetője:

CSABAI ARTUR.

Legkedveltebb Háborús Imádságos Könyv.

Rövid idő alatt 10-ik bővített kiadásban jelent meg
SZOLNOKY GERZSON

Háborús Idők Imádságos Könyve

hadbavonultak s azok családjai számára.

A gyönyörű költői szép nyelven, mélységes áhitattal, rendkívül körültekintő gondossággal megírt imádságos könyv messze, magasan kiemelkedik minden eddigelő megjelent ilyen irányú munkák felett és megnyugtatóan elégíti ki minden irányban a kívánalmakat.

Tartalmaz:

A háború minden viszonyára alkalmas 14 hétköznapi és vasárnapi, 16 Hadbavonultak, 25 Hadbavonultakért mondandó imádságot, 9 hadbavonultak elhalt hozzátartozóiért és elesett hadbavonultakért mondandó imádságot, zsoltárok és dicséreteket.

Tisztelettel kérjük a nagytiszteletű lelkészi kart, hogy ezen kiváló és hűzaggóító tankönyvre a hívek figyelmét felhívni kegyeskedjenek.

A most már kibővített 176 oldalra terjedő 12½ x 8 cm. nagyságú, zsebbe tehető imádságos könyvnek bolti ára díszes vászonkötésben 1 korona 20 fillér, 10 drb vételnél 96 fillér, 25 drb vételnél 90 fillér, 50 drb vételnél 84 fillér, 100 drb vételnél 78 fillér, 500 drb vételnél 72 fillér, 1000 drb vételnél 66 fillér. Portóra, egyes példányok megrendelésénél ha a pénz előre küldetik, 10 f. küldendő. Megrendelhető

HEGEDÜS és SANDOR
KÖNYVKIADÓHIVATALÁBAN, DEBRECZEN.

Lelkész és vallásnár, tanár és tanító
urak rendeljék meg és terjesszék
a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyercesy Béla.

Előfizetési díja egy évre 4 kor.
Az **Ébresztőnek** minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatvány-számot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

Pontos és legjobb

Órák

5 évi jótállás mellett!

Egyházi szentედények,

úrvacsorai kelyhek, osztó-tányérok és borkancsók, keresztelő-kannák és medencék, ékszerek, evő-

Arjegyzék:
2000 rajza
ingyen és
bermentve!
Pontos ki-
szolgálas!
Jutányos
árak

készletek valódi 13 próbas ezüstből és I. rendű alpaccázüstből, jubileumi dísz tárgyak részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrendésekre különös gondot fordítok

Polgár Kálmán

műorás és ékszerész, a ref. egyházak szállítója
BUDAPEST, VI., Teréz-körút 5., I. emelet.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében az 1915. év végén 1300 fogyasztási szövetkezet működött, amelyek összfordalma 60.000.000 korona volt.

Földművelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.